

ÖTÖKKÄVUOSI 2020

TEEMAVUODEN LOPPURAPORTTI

JOHDANTO

Vantaalla jatkettiin vuonna 2019 aloitettua ötökkäteemavuoden viettoa, joten vuoteen 2020 päästiin ikään kuin lentävällä lähdöllä. Pienissä selkärangattomissa eläimissä, ötököissä, oli riittänyt ja riittäisi jatkossakin paljon mielenkiintoista ja inspiroivaa asiaa. Edellisen vuoden projektiryhmä jatkoi pienin muutoksin entisessä kokoonpanossaan.

Teemavuosi alkoi jo rutiinilla, mutta pian ilmeni, että vuosi tulisi olemaan kaikkea muuta kuin normaali. Koronavirus laittoi maaliskuusta alkaen monet asiat uusiksi. Teemavuoden kokoukset pidettiin kevään ensimmäistä kokousta lukuun ottamatta etäkokouksina. Vielä suurempi vaikutus kohdistui teemavuoden luontoretkiin. Kevään retket jouduttiin perumaan kokonaan, ja vaikka kesän mittaan luontoretkiä saatiin jo pidettyä, niin rajoitusten vuoksi sekä retkien että osallistujien määrä jäi edellisvuotta pienemmäksi.

Lähiluonto-oppaat tutustuttivat tänä poikkeusvuonnakin ison joukon vantaalaisia lähiluontoonsa ja osallistivat kuntalaisia lähiluonnon hoitoon vieraslajitalkoiden merkeissä. Kaupungin eri yksiköt toteuttivat omia projektejaan, kuten kaupungin kiinteistöjen hoitoa ötökkäystävällisemmin rakentamalla viherkattoja ja lisäämällä lahopuun määrää, kylvämällä maisemapelloille pölyttäjille tärkeitä mesikasveja. Hyönteisille rakenneltiin muun muassa talkoilla lisääntymis- ja talvehtimipaikkoja, ja vuoden päätteeksi entistä useammassa vantaalaispihassa komeilikin hyönteishotelli.

Vuoden 2019 kuvakilpailu oli saanut paljon kiitosta ja Vantaan ötökkävuosi julkisuutta, joten jotain samantapaista haluttiin tänäkin vuonna. Kuvalla oli nytkin merkitystä, mutta vielä paljon tärkeämpi oli kuvauskohde. Kilpailussa etsittiin ötökkäystävällisintä pihaa tai parveketta, ja sellainen Vantaalta kilpailun päätteeksi löytyikin. Ötökät jatkoivat moninaisina innoituksen lähteinä lastenkulttuurille, ja Vantaan luontokoulu osallistui omalla merkittävällä panoksellaan luonto- ja ympäristötietouden levittämiseen vantaalaisille.

Ötökkäteemavuoden 2020 projektiryhmän kokoonpano

Jarmo Honkanen

ympäristösuunnittelija, ympäristökeskus, kaupunkiympäristön toimiala

Sanna Ervasti

kaupunginmetsänhoitaja, kunnossapito, kaupunkiympäristön toimiala

Sirpa Mäkilä

maisema-arkkitehti, suunnittelu, kaupunkiympäristön toimiala

Tuomas Vaherlehto

tilanhoitaja, kunnossapito, kaupunkiympäristön toimiala

Taina Suonio

kehitysinsinööri, suunnittelu, kaupunkiympäristön toimiala

Marika Suotula

pihavastaava, tilakeskus, kaupunkiympäristön toimiala

Paula Kankkunen

suunnittelija, yleiskaavoitus, kaupunkiympäristön toimiala

Noora Ilola

ympäristökonsultti, talous- ja hallinto, kasvatuksen ja oppimisen toimiala

Andreas Koivisto

arkeologi, museot, kaupunkikulttuurin toimiala

Kirsi Viitaila

opetustoimen asiantuntija, kehittämisspalvelut, kasvatuksen ja oppimisen toimiala

Liisa Örri

kehittämissassistentti, kehittämisspalvelut, sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala

Sonja Lindroos

viestintäsuunnittelija, talous- ja hallinto, kaupunkiympäristön toimiala

Tarja Starast

toimistosihiteeri, ympäristökeskus, kaupunkiympäristön toimiala

Sonja Lahtinen

ympäristösuunnittelija, ympäristökeskus, kaupunkiympäristön toimiala

Sinikka Rantalainen

ympäristösuunnittelija, ympäristökeskus, kaupunkiympäristön toimiala

LÄHILUONTO-OPPAAT TUTUSTUTTIVAT LÄHILUONTOON

Lähiluonto-oppaiden toiminnassa tärkeimmällä sijalla on ollut lähiluontoretkien vetäminen erityisesti koulu- ja päiväkotiryhmille. Keväällä koronatilanteen takia vantaalaiset koulut siirtyivät etäopetukseen, minkä takia lähiluontoretkiä ei pystytty järjestämään.

LÄHILUONTOKOhteita YOUTUBEEN

Kevään lähiluonto-oppaat lina Eskelinen ja Tuomas Lilleberg keksivät kuvata kaikkien käyttöön seitsemästä Vantaan lähiluontokohteesta kertovia noin 10 minuuttisia videoita. Luontokohteet valikoituivat eri puolille Vantaata ja ne olivat: Simonkylänpuisto, Mustikkasuonkallio, Tussinkoski, Vehkalanmäki, Tammisto, Kalkkikallio ja Timmermalm.

Lähiluontovideot kuvattiin eri puolilta Vantaata, jotta mahdollisimman monelle avautuisi uutta tietoa omista lähimmistä luontokohteista.

Kun vantaalaiset löytävät uusia lähiluontokohteita, helpottuu ruuhka tunnetuissa ja eniten käytetyissä kohteissa kuten Kuusijärvellä. Lähiluontovideot ovat sellaisia, että ne soveltuvat käytettäväksi niin aikuisille luonnosta kiinnostuneille sekä etäopetusmateriaalina useilla eri luokka-asteilla. Lähiluontovideot ovat katsottavissa Youtubesta.

Oppaat tekivät myös jokaiselle luonnosta kiinnostuneelle luontoajanvietemateriaalia. Se kehitettiin silmällä pitäen Vantaan paikallista luontoa, ja sitä voi käyttää yksin tai ryhmässä. Materiaalia mainostettiin etenkin koululaisille ja partiolaisille. Luonto-oppaat tekivät myös HSY:n Kestävän asumisen kummikokeilun kanssa lähiluontosuunnistuksen Myyrmäen ja Malminkartanon alueella. Suunnistuksessa oli kymmenen toiminnallista rastia, jotka olivat suunniteltu kaiken ikäisille.

SADUN JA TODEN ÖTÖKKÄRETKET

Syksyllä lähiluonto-oppaat Tuomas Lilleberg ja Sonja Lahtinen pääsivät aloittamaan retket. Koulu- ja päiväkotiryhmien retkillä tutkittiin läheltä ötököitä ja pohdittiin niiden merkitystä luonnossa. Nuorempien retkeläisten, 5–7-vuotiaiden retkillä lähiluontoon tutustuttiin sadun merkeissä ja vanhempien retkeläisten kanssa keskityttiin enemmän ötököiden tutkimiseen. Retkillä keskityttiin joko metsässä viihtyviin tai vedestä löytyviin ötököihin.

Ötökkäretkien lisäksi ryhmät pystyivät valitsemaan myös Taidetta lähiluonnossa -retken, jossa valjastettiin metsän hiljaisimmatkin kuiskaukset taiteen muotoon yhdistelmällä kuvataidetta, musiikkia ja äidinkieltä. Kaikilla retkillä leikittiin ikäkauden mukaisesti opettavaisia ja hauskoja leikkejä.

LÄHILUONTORETKIEN SUOSIO SÄILYI

Koronatilanne otettiin huomioon retkiä suunniteltaessa ja järjestäessä. Ryhmältä kysyttiin etukäteen saavatko he jakaa välineitä ryhmän sisällä ja koskea toisiinsa leikkien merkeissä. Ryhmien välissä kaikki välineet desinfioitiin. Koronatilanteesta johtuen tänä vuonna ei tarjottu retkiä palvelukeskuksille.

Retkiä haki 157 koulu- ja päiväkotiryhmää. Koululaisretkiä järjestettiin 35 ja päiväkotiretkiä 7. Päiväkotiryhmiä haki tänä vuonna retkeä tavallisesta vähemmän, mikä johtuu muuttuneesta mainostustavasta. Retkiryhmiä valitessa suosittiin ryhmiä, joilla oli pitkä matka Vantaan luontokoululle ja jotka eivät juuri olleet aiemmin käyttäneet lähiluontoa opetuksessa. Lähiluonto-oppaat tekivät Vantaan luontokoulun kanssa paljon yhteistyötä ja työnjakoa, jolloin saatiin teemavuosien aiheen opetusta laajemmalle sekä pystyttiin hyödyntämään molempien tahojen ammattitaito parhaalla tavalla.

Lapsiryhmien lisäksi luonto-oppaat tarjosivat retkiä myös yleishyödyllisille yhdistyksille. Marttojen kanssa järjestyi kaksi sieniretkiä, joissa osallistujia oli yhteensä noin 30 henkeä. Marttojen kanssa järjestyi myös vajaan kymmenen henkilön ötökkähotellitalkoot. Kivistön MarjaVerkon kanssa tutustuttiin Kivistön lähiluontoon noin 20 osallistujan voimin. Luonto-oppaiden retkille osallistui yhteensä noin tuhat vantaalaista.

JÄTTIPALSAMITALKOISTA INNOSTUI MONI

Lähiluonto-oppaiden johdolla jättipalsamia kitkettiin kuudesta eri paikasta Vantaalla. Talkookohteina olivat keväällä edellisten vuosien tavoin Vierumäenojan ja Itä-Hakkilan ojan purovarret. Itä-Hakkilassa talkoitiin kahdesti, joista jälkimmäiset talkoot järjestettiin Vantaan aikuisopiston kanssa.

Syksyllä talkoitiin jo neljäntenä peräkkäisenä vuotena Vapaalassa Lammasojalla ja Hämevaarassa Multaojalla. Näistä kohteista jättipalsami on lähes saatu hävitettyä, ja palsamia kasvaa enää talkoalueen reunoilla. Uutena kohteena oli Viherpuiston Pellaksenoja, johon talkoopyyntö tuli paikallisilta aktiiveilta.

Jättipalsamitalkoisiin osallistui monen ikäisiä, nuorin oli peruskoulun alussa ja vanhin 85 vuotta. Talkoista oli innostunut erityisen paljon nuoret aikuiset, jolloin talkoolaisten mediaani-ikä oli alhaisempi kuin aikaisempina vuosina.

Kesän aikana monet talkoista innostuneet asukkaat kitkivät omatoimisesti jättipalsamia alueeltaan, jotkut jopa järjestivät omia talkoita, mikä onkin ollut lähiluontovuosien tavoitteena. Vantaan lähiluonnon sivuilla mainostettiin omien talkoiden lisäksi myös näitä asukkaiden järjestämiä talkoita. Omatoimiseen kitkemiseen kannustettiin antamalla jättesäkkejä aktiivisille jättipalsamin torjujille.

ÖTÖKKÄVUOSI PÄÄKAUPUNKISEUDUN YHTEISILLÄ RETKILLÄ

Linturetki Kylmäojalle avasi Vantaan osuuden kesäkuun alussa pääkaupunkiseudun yhteisten ja kaikille avointen luontoretkien sarjassa. Retkikausi jatkui neljä kuukautta lokakuun alkuun, jolloin pidettiin ruskaretki Hermaskärinkallioille. Vantaalla järjestettiin kaikkiaan 16 luontoretkeä, ja niihin osallistui 235 retkeläistä.

Luontoretkillä tutustuttiin monipuolisesti Vantaan monipuolisiin luontokohteisiin. Monella retkellä oli tietty teema, mutta retkillä käsiteltiin kaikkia eteen tulevia luontoasioita.

Ötökkäteema oli vahvimmin esillä Lammaslammen sudenkorentoretkellä, Vehkalanmäen hyönteiskuvausretkellä ja retkellä lasten luontopolulla Solrorpin luonnonsuojelualueella.

ÖTÖKKÄYSTÄVÄLLINEN PIHA TAI PARVEKE-KILPAILU

Vantaalaisia ja ”vantaamielisiä” kannustettiin tekemään omasta pihastaan tai parvekkeestaan ötökkäystävällinen kilpailun avulla. Kilpailun sponsorina oli Kekkilä Oy, ja kilpailuaika oli 1.6.–31.8. Kilpailua mainostettiin Vantaan eri sosiaalisen median kanavissa, Kekkilän omissa kanavissa, Vantaan nettisivuilla, Vantaan Sanomissa ja Helsingin Sanomien paikallisissa lehdissä.

Kilpailuun osallistuttiin ottamalla kuva omasta pihasta tai parvekkeesta ja lähettämällä kuva Instagramin kautta tai sähköpostiviestillä. Kilpailussa esiteltiin noin 60 erilaista pihaa eri puolilta Suomea, mutta pääasiassa Vantaalta. Kolme voittajaa palkittiin Kekkilän tuotepaketeilla sekä kirjoilla Puutarhan parhaaksi ja Elämän verkko. Tämän lisäksi arvottiin osallistujien kesken 10 Mummo ja Susi ötökkätutkijoina -lastenkirjaa. Kilpailun tuomareina toimivat Vantaan kaupungin viherkattosuunnittelija/kehitysinsinööri Taina Suonio, ympäristöjohtaja Katariina Rautalahti ja Luontoillan hyönteis- ja perhosasiantuntija Jaakko Kullberg sekä Kekkilän puutarha-asiantuntija Mari Kaartokallio.

Kuva: kilpailun voittaja; Outi Tuomivaara

NIITYJEN SEURANTAA JA KUNNOSTUSTA

Kaivokselaan vuonna 2017 perustetun Vaskipellon niittyalueen kasvillisuutta inventointiin kesällä. Aiheesta syntyy Pro gradu -tutkielma, jossa selvitetään, miten hyvin niittykasvillisuuden perustaminen on onnistunut. Näitä tuloksia voidaan helposti hyödyntää uusia niittykohteita mietittäessä.

Ympäristökeskukseen palkattiin Tomi Salin tekemään kunnostus- ja hoitosuunnitelma Vehkalanmäen täyttömäelle. Maanläjityksen loputtua Vehkalanmäestä on kehittynyt arvokas luontoalue, jossa tavataan muun muassa harvinaista hyönteislajistoa. Kesän aikana Vehkalanmäellä järjestettiin siivoustalkoot ja aloitettiin kunnostustoimet, joissa torjuttiin vieraslajeja ja raivattiin umpeen kasvanutta alaa pensaita ja puita poistamalla. Kunnostettavalle alueelle suunnitellaan luontopolku, jonka pohjatyöt tehtiin niin ikään kesän 2020 aikana.

LUONTOKOULUSSA ÖTÖKKÄRETKEILTII

Vantaan luontokoulu järjesti keväällä 22 ryhmälle ja syksyllä 26 ryhmälle retkiä, joilla oli ötökkäohjelmaa. Osallistujia näille retkille oli 1312. Tämän lisäksi luontokoulu järjesti kummiluokilleen ötökkäteemaisia retkiä, joihin oli osallistujia keväällä 10 ryhmää ja syksyllä 16 ryhmää, yhteensä 1360 osallistujaa. Koronaepidemian takia moni kevään retki peruuntui.

Luontokoulu tuotti myös etämateriaalia kouluille ja päiväkodeille: 7-osaisessa jatkokertomuksessa Erkki Änkyrimadosta tehtävineen käsiteltiin hajottajien merkitystä. Materiaali on suunnattu 5-8-vuotiaille. Lisäksi koululaisille suunnatussa etämateriaalissa oli omat kappaleensa pölyttäjistä, hajottajista ja ötököistä yleensä ja ötököitä sivuttiin lyhyesti myös muutamissa muissa etämateriaaleissa. Muutaman saadun palautteen perusteella materiaalit olivat pidettyjä ja ne oli koettu hyödyllisiksi. Vihreä perjantai toteutettiin etänä viikolla 48 yhteistyössä muiden Vantaan ympäristökasvatuksen parissa työskentelevien, eli Vyyhti-työryhmän, kanssa.

Lisäksi luontokoulu lainasi opetusvälineitään eri ryhmille ja tahoille. Esimerkiksi Veeran Vesiretki -purotutkimuspakettia lainasi 4 eri koulua ja päiväkotia.

ÖTÖKÖILLE LISÄÄ VIHREÄÄ JA ELINYMPÄRISTÖJÄ

Tilakeskus osallistui ötökköiden auttamistyöhön monipuolisesti esimerkiksi jättämällä useiden kiinteistöjen pihaille lahopuita ja kantoja. Uusia viherkattoja tehtiin Tikkurilan päiväkotiin, Aurinkokiven kouluun ja Kuusijärvelle. Tilakeskus perusti Rajatorpan ja Hämeenkyllän kouluille uusia niittyjä ja teki kasvilavoja kouluille ja päiväkodeille.

Vantaan kaupungin maatilat kylvi kahdelle maisemakukkapellolle Tammistoon ja Askistoon hyönteisystävällisen kasviseoksen. Varsinkin hunajakukka, auringonkukka ja niittyhumala keräsivät pölyttäjiä ympärilleen.

Ympäristökonsultti Noora Ilola kokosi oppaiden kanssa päiväkodeille ohjeet siitä, kuinka pihalle voidaan saada luontoa lisää ja myös käytännön ohjeet kasvatuslaatikoiden perustamiseen. Näitä ohjeita voivat hyödyntää myös palvelutalot ja koulut. Koulut ja päiväkodit ovatkin tehneet ohjeistuksen innostamana kasvilavoja, ötökkähotelleja ja ötökkäbaareja. Myös kasvivalintoja on tehty ötökköitä ajatellen.

LASTENKULTTUURISSA ÖTÖKÄT INNOITAJINA

Lastenkulttuuri järjesti monipuolisesti ötökkäaiheisia aktiviteetteja. Ötököitä mm. muovailtiin, piirrettiin ja askarrettiin. Ötököiden asuinympäristöön tehtiin tutustumisretkiä.

Ötökkäteema näkyi vahvasti Vantaan kulttuuripalveluiden 7-12-vuotiaille suunnatussa Taidekaruselli-kerhotoiminnan sisällöissä edellisen vuoden tapaan. Taidekarusellikerhotoiminnan teoksissa tutkitaan luonnon muistia, värejä, tekstuureja ja muotoja ja niitä esiteltiin kulttuurikeskus Pessin Tarinoita luonnosta näyttelyssä.

Lasten ja nuorten kulttuuri toteutti Vantaan asukaspuistoissa kolmet kaikille avoimet hyönteishotelli-työpajat, joissa hotellit valmistettiin kierrätysmateriaaleista. Eräästä työpajasta kuvattiin myös video Vantaa kanavalle.

Lastenkulttuurikeskukset Pessi ja Toteemi järjestivät Taidetta lähiluonnossa -kesäleirejä. Siellä leiriläiset mm. opettelivat hyppyhämähäkin tanssin, kävivät lähiluontoretkillä, muotoilivat kimalaisia ja piirsivät leppäkerttuja.

Kolmessa kulttuuritilassa (Toteemi, Vernissa ja Lumosali) järjestettiin keväällä yhteensä 6 näyttöstä Turilas & Jäärä -elokuvista, joissa yleisöä oli yhteensä 752 lasta ja 155 aikuista. Pessissä oli kaksi perheille suunnattua nukketheateriesitystä ”Lennä lennä leppäkerttu”. Esitykset myytiin nopeasti loppuun ja katsojia oli noin 60.

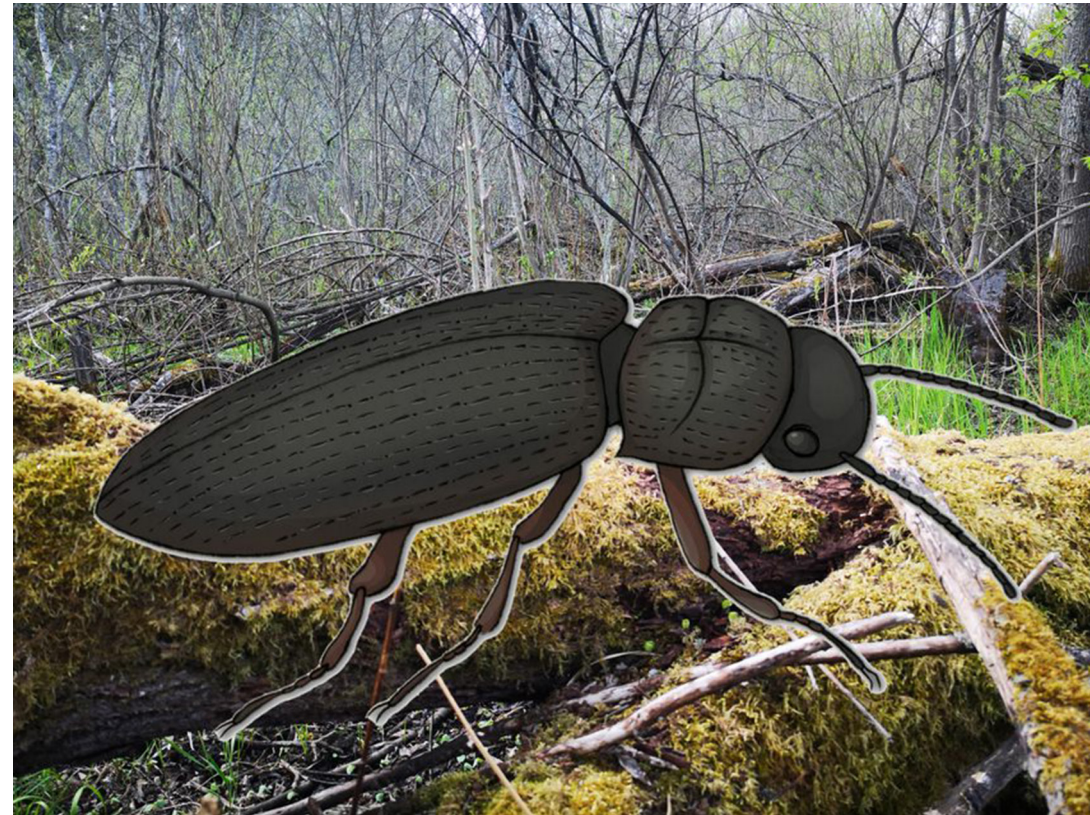
ÖTÖKÖISTÄ VIESTITTIIN LAAJALLA RINTAMALLA

Ötökkävuosi oli esillä vuoden lähes jokaisessa Asukaslehdessä. Teemavuodesta uutisoi myös Helsingin Sanomat ja Vantaan Sanomat. Teemavuoden Facebook-sivulle päivitettiin ajankohtaisia asioita ötökkävuoden tiimoilta, kerrottiin Vantaan luonnosta sekä innostettiin lähiluontotekoihin.

Lähiluonnon Facebook-sivusto keräsi uusia seuraajia ja vuoden lopussa seuraajia oli kaikkiaan noin 1 500. Seuraajia osallistettiin toimintaan mukaan leikkimielisellä Vantaan nimikkoötökkäkilpailulla, jossa äänestettiin neljästä eri vaihtoehdosta Vantaalle nimikkoötökki. Nämä vaihtoehdot olivat vantaansurviainen, vantaanripsikkä, vantaankorri ja halavasepikkä. Lähiluonto-opas lina Eskelinen piirsi ötökköiden kuvat äänestystä varten. Jo hyvin tunnettu halavasepikkä vei kilpailun voiton. Äänestäneiden kesken arvottiin viisi Mummo ja Susi ötökkätutkijoina -lastenkirjaa.

Kadut ja puistot -palvelualueen kehitysinsinööri Taina Suonio kertoi Vantaan ötökkävuodesta noin 300 kuulijalle Lumoava luonto - tietoa ja toimintaa luonnon monimuotoisuuden hyväksi -webinaarissa lokakuussa. Taina toi ötökkäasiaa esille myös Ylen Pelasta pörriäinen -kampanjassa ja Yle Olohuone -tv-ohjelmassa.

Teemavuosien luontoviestinnällä on toivottavasti ja oletettavasti ollut vaikutuksensa siihen, että osallistuvassa budjetoinnissa martinlaaksolaiset halusivat perustaa ötökkäystävällisen kukkaniityn ja lisätä puita, pensaita ja kukkia ympäristössään.

Kuva: Jarmo Honkanen
Piirros lina Eskelinen

PAIKALLISET 2.6.2020 9:05

Vantaa kannustaa kilpailulla asukkaita pitämään pihat ja parvekkeet ötökkäystävällisinä

PAIKALLISET 5.9.2020 4:45

Sotilaskorvessa pääsee metsän tunnelmaan - Polut tunteva opas korvaa puuttuvat opasteet

PAIKALLISET 10.4.2020 7:00

Luonnonrauhaa lähellä kotia - Katso täältä vinkit Vantaan lähiluontokohteista

Lähiluonto-oppaat Tuomas Lilleberg ja Iina Eskelinen neuvovat nauttimaan lähiluonnosta kuten Simonkylän metsästä. JOHANNA ERJONSALO

Vantaa | HS Vantaa

Nirso yökkönen tekee kuolemaa Länsi-Vantaalla - Sen takia entisellä täyttömäellä alkoi suuri operaatio

Julkaisija: Vantaan ympäristökeskus
Kuvat: Sonja Lahtinen
etukansi: Sonja Lahtinen
takakansi: Sonja Lahtinen
Tekstit: Sonja Lahtinen
Taitto: Tarja Starast